

WAGNERIANA CATALANA N°. 56

TEMA 2: ANÀLISI DE LA SEVA OBRA

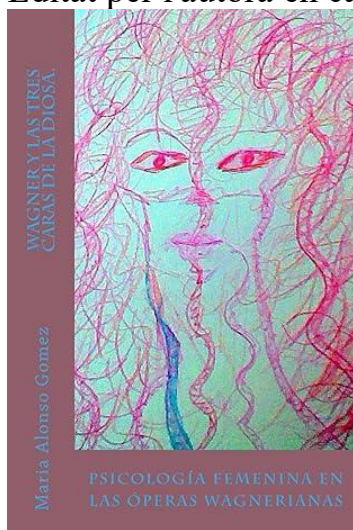
TÍTOL: **UNA APROXIMACIÓ COMENTADA AL LLIBRE: “PSICOLOGIA FEMENINA A L’OBRA WAGNERIANA”**

AUTOR: *Ramon Bau*

Autora: Maria Lourdes Alonso, 2018.

138 pag.

Editat per l'autora en castellà.

El llibre està editat en molt baixa qualitat formal: paper i impremta molt deficient, la contraportada és il·legible i els marges interns nuls.

Però allò que importa d'un llibre és el contingut. Doncs bé, tampoc el contingut en si mateix és el que m'ha fet comentar alguns aspectes d'aquest llibre. En realitat el text té un gran defecte per a mi, que és tractar de relacionar la psicologia dels personatges femenins de Wagner amb uns estereotips fixos que detalla al primer capítol, trets d'això que anomena psicologia transpersonal. La idea és establir uns tipus estàndard de comportaments i assignar a cada personatge algun d'aquests tipus en els diversos moments de cada personatge.

Capítol I:

Per tenir una idea els estereotips serien, segons l'autora, per exemple:

- *El Pare/Mare crític/a*
- *E Pare/Mare Nutricional, que ajuda*
- *El Nen/a natural*
- *El Nen/a adult/a*
- *El Nen/a adaptat/ada rebel o el submis/a*
- *L'adult/a raonable*
- *L'adult/a espontani/ària*
- *L'adult/a amb valors acceptats....*

Ya, primerament, no s'entenen aquets 'estereotips'.

Francament no m'agrada gens aquesta mania d'alguns psicòlegs de catalogar la gent en categories predefinides, com en caixes amb etiquetes. I encara menys quan s'aplica a personatges wagnerians que són molt humans i poc donats a ser simplificats

Quin és el mèrit d'aquest llibre? Doncs que malgrat tot posa de manifest alguns símptomes psicològics dels personatges wagnerians que no solen ser molt exposats normalment.

Així que em referiré només a aquests aspectes de les dones a l'obra wagneriana, deixant clar que no són temes dogmàtics sinó aspectes que el llibre detecta i que potser val la pena exposar. El text d'aquest article és bàsicament els meus comentaris als textos de l'autora. Però els textos de l'autora o del mateix poema, original de Wagner els poso en cursiva:

Capítol II: Redemptores, damissel·les en problemes i arpies.

SENTA:

La seva rebel·lia ja es nota en la seva relació amb les filadores, que són submises.

Però Senta encara té arrels submises quan parla amb Erik i quan accepta l'obediència al seu pare Daland.

Mentre Elisabeth o Elsa són vistes pel seu entorn com a angelicals, Senta és una rebel que lluita contra l'entorn. Començant amb Daland el pare que busca l'interès d'un matrimoni rendible. O Erik que l'estima però dins de l'ordre establert, sense cap suport a l'interès de Senta per l'Holandès, ja abans que aparegui.

La situació quan es troba amb l'Holandès és similar a la d'Isolda-Tristán quan tots dos se senten fora del món, com en un món de somni.

No obstant Senta mai no parla d'amor (Liebe), aquesta paraula no surt de la seva boca en cap moment.

I l'Holandès no té a Senta la dona de la seva vida, en realitat ha deixat un incomptable nombre de dones que van ser infidels al seu compromís de matrimoni. Senta és la seva redemptora, no l'amor de la vida, encara que al final senti més compassió que no pas amor per ella.

VENUS-ELISABETH

La relació de Venus i Tannhäuser s'assimila força a la d'Ulisses amb la reina Calipso a 'L'Odissea'. Tots dos estan com a presos del llaç amorós sensual.

A la mitologia grega, Calipso era, segons l'Odissea, reina a la bonica illa d'Ogigia. Va intentar que Odiseu oblidés la seva vida anterior quan va arribar a l'illa en el seu viatge perdut, i li va oferir la immortalitat i la joventut eterna si es quedava amb ella a Ogigia. L'heroi es va cansar aviat de les seves alegrois, i va començar a enyorar la seva dona Penélope.

Venus és autoritària, fins i tot quan es veu obligada a deixar Tannhäuser davant la referència a 'María', ho farà amb amenaces.

Elisabeth és en general 'innocent', la seva relació amb el seu oncle és de respecte i obediència, de protecció, és un exemple molt clàssic medieval de Princesa respectada i dolça. Però només mostrarà una força interior per defensar Tannhäuser de l'atac dels cavallers, on aconsegueix superar aquest paper submís anterior, per ser redemptora en un camí espiritual, vol salvar l'ànima de Tannhäuser, diferent del de Senta que té un paper actiu basat en la compassió.

ORTRUD-ELSA

Elsa és el prototip de la Dama en dificultats, que espera el seu cavaller per alliberar-la. Ella no sap ni defensar-se davant l'acusació de Telramund, actua com a adormida, només el seu cavaller la pot defensar.

En aquest tema no és gens original el paper d'Elsa, com el de la Princesa raptada per un drac que espera el Sant Jordi.

La veritable essència del drama humà wagnerià està en el dubte, en les raons per desconfiar i acabar preguntant a Lohengrin el seu nom i origen. Aquest és un gran debat humà.

Ortrud és un personatge sense matisos, és la maldat de la bruixa medieval, no treu cap altra característica. S'assembla a Morgana del mite d'Arturo de Malory, traïdora, manipuladora i malvada. Ni tan sols té aquest passat misteriós i complex d'un Klingsor.

En canvi, curiosament, el paper de Telramund és molt més humà, ell confia en la seva dona i actua per honor. No ataca a traïció Lohengrin per covardia sinó per creure que és un mag diabòlic al qual no es pot guanyar de front, creient la versió d'Ortrud.

Capítol III: Més enllà del patró medieval: Heroïnes sàvies, conscients de la seva identitat

ISOLDA-BRANGANIA

Ja estem fora dels estàndards dels relats medievals, la Isolda wagneriana no té res a veure amb el seu personatge als relats de Gottfried von Strassburg.

Isolda a l'obra wagneriana té realment dues grans etapes o formes psicològiques absolutament diferents, que s'entrecreuen en algunes ocasions.

Ella és una Princesa cèltica, orgullosa de la seva casta, possible hereva del tron del seu pare, lliure com ho eren les dones cèltiques. A més, la seva mare és una sacerdotessa o curandera cèltica, que coneix les herbes, verins i curacions, i ha ensenyat a la seva filla aquestes arts sàvies cèltiques.

El Rei Marke no és només vell per a ella, a més era un tributari d'Irlanda, i amb el seu matrimoni pot pretendre el tron d'Irlanda per herència d'Isolda. No només és el menyspreu per Tristany (el seu secret amor), en haver-la ofert a Marke com a esposa, sinó que sospita una manobra política de Marke contra la sobirania d'Irlanda.

Morold se'ns presenta com el promès d'Isolda, però a l'obra de Gottfried von Strassburg era un oncle d'Isolda per part de la seva mare, de manera que el matrimoni de Morold i Isolda era un pas al reforçament del camí per regnar amb Isolda i la seva casta. En realitat Isolda mai no parla d'"amor" en referir-se a Morold.

L'acceptació del matrimoni amb Marke per la cort d'Irlanda és un acte de submissió a un regne estranger.

ISOLDA:

Raça degenerada, indigna dels seus avantpassats! On vas perdre, ioh mare!, el domini sobre el mar i les tempestes? Oh, es en va l'art de la maga que ja només prepara bàlsams! i Desperta de nou, potència intrèpida! Ressorgeix del si en què t'amagues!

Tot això indigna totalment una Princesa cèltica i orgullosa com Isolda. La seva fúria és tremenda, demana venjança no només amb Tristany sinó al pla de domini sobre Irlanda. Voleu morir no només per despit d'un amor no declarat sinó per avortar el pla de Marke-Tristán sobre el seu dret a Irlanda.

Això no treu que també se senti enganyada en aquest amor ocult:

ISOLDA

(Com somiant.)

El més noble dels cavallers... Veure'l sempre al meu costat sense amor!... Com podria patir aquest suplici?

Quina és la raó que porta Tristany per proposar a Marke aquest matrimoni?
Ens dóna les raons el mateix Rey Marke:

REI MARKE:

Vas dissenyar la seva gratitud, ja que tot el que li havies conquerit, fama i regne, et va arribar en herència i patrimoni! Viudo, sense fills, sol, Marke t'estimava tant, que mai acceptava contraure noves núpcies. Quan tot el poble a la cort i al país, el va apressar amb súpliques i fins i tot amenaces a triar esposa i sobirana per al regne, tu mateix vas conjurar el teu oncle perquè accedís bondadosament als desitjos de la cort i a la voluntat de la nació. Amb generosos pretextos, i en el teu propi favor, m'hi vaig oposar a tots i fins i tot a tu, fins que em vas expressar la decisió d'abandonar per sempre el meu regne, si tu mateix no eres enviat a la recerca de la núvia per al rei.

Tristán era doncs l'hereu del tron de Cornualla, i fa el possible per no ser-ho, recolzant que Marke es casi i tingui hereu, com li reclamen els membres de la cort. Fins i tot amenaça d'abandonar el país si no es fa així.

És curiós, però si hagués demanat a Isolda com la seva dona, adduint a Marke el seu amor, no hauria tingut cap problema ni oposició, al revés.

Sembla que Tristany no vol tenir la corona, potser recorda el mite de l'Espasa de Dàmocles, aquella que penja amenaçadora sobre tot Rei, simbolitzant les traïcions, atemptats i enveges dels altres.

Brangane, en canvi, és una figura clàssica de la literatura medieval, la dama al servei de la Senyora, que és mediatra entre ella i el món exterior en les dificultats, confident i lliurada al servei totalment Raonable i pràctica, sempre tracta de limitar els excessos sentimentals de la seva senyora.

Capítol IV: Les dames del Rhin

LES DONES DEESES: LES FILLES DEL RHIN, FREIA, FRICKA, ERDA, LES NORNAS, LES WALKRIAS

FREIA és la clàssica Dama amb Problemes dels romanços medievals, incapaç de defensar-se per si mateixa, encara que disposa d'una arma important, les pomes d'or que concedeixen la joventut permanent als déus.

FRICKA, en canvi, té un tema interessant a comentar. És la deessa protectora del matrimoni i la llar, similar a la deessa Hera grega.

Però alhora és l'esposa burlada contínuament pel seu marit Wotan, que és francament infidel de forma constant.

Per això la seva discussió amb Wotan té dues motivacions, no només defensar el matrimoni de Hagen, que ha estat obligat i poc acceptable, sinó a més venjar-se de Wotan i les seves infidelitats (Sigmund i Siglinda són filles de l'infidel Wotan).

ERDA I LES NORNES no són pròpiament personatges femenins, sinó arquetípics. Erda deessa del coneixement ocult i profund, en un estat de somni profètic, molt clàssic en les magues profetes dels romanços. És una deessa nocturna, subterrània.

Encara que les tres Nornes són les seves filles i també les walkiries, no hi ha a Erda res femení ni expressa cap sentiment per les seves filles. Ni Wotan la tracta com una amant. Podem dir que la seva relació és a-sexual i les filles són més una generació que una maternitat.

SIGLINDA

Només és en un 50% humana, ja que el pare és Wotan.

Encara que se sent oprimida, amb una sensació d'infortuni, té dins el valor de la raça 'Wolf', és capaç d'actuar per alliberar-se, està a punt per arriscar-se.

La seva unió amb Sigmund és total, deixen de ser dos per ser-ne un, com els passa a Tristán i Isolda.

Però sense ell torna a un estat de turmentada i sense sentit a la vida. Només després de descobrir que està embarassada aconseguix el valor per fugir sola.

GUTRUNA

És l'única dona que no té cap origen diví. I la seva personalitat és totalment dependent de Gunther, segueix el corrent que li marquen el seu germà i Hagen amb les trames, sense poder intervenir amb la seva voluntat.

BRUNILDA

Sens dubte és el personatge femení més important de l'obra wagneriana, amb força i actitud pròpia. És tot el contrari a la 'Dama en dificultats' que només sap esperar d'altres les solucions. Amb Isolda té certes semblances vivencials. Brunilda, com passa en part a Isolda, té dues etapes ben diferents en la seva psicologia.

Si Isolda té un origen com a Princesa Celta, Brunilda ho té com a Walkiria, i la preferida de Wotan, ja que té el privilegi de servir-li la seva copa als banquetes.

En aquesta etapa Brunilda no és tan lliure com Isolda en la seva forma cèltica. Ella està subordinada totalment a Wotan. Fricka les anomena 'malvades' les Walkirias, filles de la infidelitat del seu marit.

Fins i tot quan comença a adquirir personalitat pròpia, quan ella assumeix la veritable voluntat de Wotan en comptes de les seves ordres, cedeix i accepta no donar suport a Sigmund, com ordena Wotan.

Només en descobrir la força de l'amor entre Sigmund i Sieglinde serà quan deixi de ser una mera walkiria i comenci a ser dona.

El seu diàleg amb Wotan abans de quedar a la Roca adormida, ja és una expressió brillant d'aquesta doble característica: dona però amb orgull, no vol ser dominada per qualsevol home.

És curiós que Wotan cedeixi a deixar-la envoltada del foc màgic, només a l'abast de qui no tingui por, es pot interpretar de dues maneres:

1- S'ha compadit de Brunilda, del seu valor, i no vol que una filla seva sigui mancellada com a dona per qualsevol. Hi ha un amor paternal fins i tot en el comiat.

2- Però hi ha una altra possibilitat, potser paral·lela a l'anterior. Wotan és astut i desitja l'Anell. Quan deixa Brunilda al Foc, sap que només l'Heroi, aquest fill de Siglinda, que té sang de Wotan, podrà despertar Brunilda, i potser és l'Heroi que necessita per acabar amb Fafner i recuperar l'Anell.

Però Brunilda quan s'immersa en l'amor a Siegfried, com Isolda amb Tristany, abandona tot el caràcter de Walkiria i es fa dona.

El caràcter de la trobada entre Brunilda i Siegfried és semblant a l'estat d'èxtasi entre Tristany i Isolda.

Quan la seva germana Waltrauta li demana tornar l'Anell, ja no tracta amb una Walkiria sinó amb la dona, que ha rebut aquest anell com a peça d'Amor.

La diferència és que Brunilda en aquesta etapa de dona continuarà mantenint una força i valor propi, mentre que Isolda només queda dominada per l'Amor.

Brunilda no es rendirà al seu destí, després de l'engany de Siegfried (i l'absurditat del filtre de l'oblit), lluitarà, odiarà, maleirà i es venjarà amb totes les forces. No serà submissa mai.

I el seu final és propi no només de l'amant, sinó del valor i la força de la Walkiria. Per això Hagen no gosa treure l'Anell a Brunilda al final, ja mort Siegfried, és com si la força de la Walkiria la mantingués lliure d'atacs humans.

KRIMHILDA

No apareix a l'obra més que de referència, és la mare de Gunther i Gutruna de forma oficial, i la mare il·legal de Hagen, després de vendre's per diners a Alberic.

És interessant el seu paper només per dos temes:

- L'Or del Tresor del Nibelung havia quedat a la cova de Fafner, ja que Sigfrido només es va emportar l'Anell i el vel màgic. Alberic va estar present, de manera que va poder fer-se amb tot l'Or i pagar amb això a Krimhilda.

- Hagen és malvat, astut i egoista com el seu pare Alberic, però de la seva mare hereta la fortalesa física. El mateix Alberic la descriu com a astuta i forta, a més d'ambiciosa.

Per què es va vendre Krimhilda? Recordem que a l'obra s'indica que els Gibichungos eren el poble dominant al Rin.

GUNTHER

Escolta Hagen

i digues-me, heroi:

Gaudiu de prestigi a tot el Rin?

Honra Gunther als gibichungos?

HAGEN

El teu bon nom em fa enveja.

Aquella que ens va engendrar

com germans,

la dama Krimhilde,

m'ho ha fet comprendre.

(...)

HAGEN

Veig els fills de Gibich a l'apogeu

de la seva força i maduresa...

És possible que Krimhilda usés l'Or per a armes, poder i augmentar la força del seu poble, aconseguint que dominés als seus enemics.

Capítol V: Kundry

En els romanços i mites en què es basa Parsifal, com el Contes du Graal de Chrétien de Troyes o el Peredur gal·lès, o el Parzival de Wolfram von Eschenbach, trobem dones de protagonisme, com Blanche fleur, l'estimada de Perceval, Dames actives i fins i tot la Damas actives.

Al 'Parsifal' de Wagner no hi ha cap altra dona que Kundry, un personatge enigmàtic amb doble personalitat a causa d'una maledicció divina.

D'una banda, és una dona pecadora penedida i a la recerca de la redempció, 'servir', que intenta compensar els mals que la seva altra personalitat forçada ha comès.

No se la pot comparar només amb una pecadora penedida, com Maria Magdalena, ja que Kundry està dominada pel Mal, així Klingsor l'anomena 'Rosa de l'Infern'.

En aquest primer estat és anti femenina, despentinada, salvatge, absent.

Mentre que sota el domini del Mal és la temptadora sexual, mitjà per corrompre. Sobre tot això ja se n'ha escrit prou. Em reduiré a ressenyar un parell de temes molt poc tractats:

1- Per ella mateixa sabem l'origen de la seva maledicció: Riure's de Crist carregat amb la Creu.

KUNDRY

(Amb apassionada desesperació)

(...)

*Potser no coneixies la maledicció
que, desperta o adormida
viva o morta
a l'alegria oa la tristesa,
em turmenta sense parar,
amb un dolor cada cop més agut i penetrant?
Jo el vaig veure.. vaig veure a Ell
i... vaig riure!
Aleshores, Ell em va mirar!
I ara el busco de món en món,
per trobar-me amb Ell una altra vegada.*

Això va passar l'any 33 de la nostra Era cristiana, de manera que pocs es pregunten què va ser de Kundry des de llavors fins a caure al poder de Klingsor segles més tard. La resposta està en una petita frase de Klingsor quan crida Kundry al seu poder:

KLINGSOR

(...)

Aixeca't! A treballar!

(Surten vapors que l'envolten; comença a parlar en direcció al fossat)

Aquí! Aquí! Per aquí!

*El teu senyor et truca a tu, que no tens nom,
diablesa dels orígens del món, Rosa de l'Infern!*

Tu eres Herodies, i qui més?

Allà Gundryggia, aquí Kundry?

Aquí, aquí, Kundry!

El teu senyor et truca: vine a mi!

Ha estat al servei del Diable personificant dones temptadores, magues i bruixes. Una d'elles va ser Herodies, la mare de Salomé, esposa d'Herodes.

La flama també 'Gundryggia' (un apel·latiu en similitud fonètica amb "Kundry", però a partir del prefix gun, que significa "batalla"), després de posar-la en relació amb poders satànics, igual que va fer la superstició medieval amb aquests personatges que va acabar per convertir en protagonistes de cavalcades infernals en nits.

Gundryggia també apareix a l'obra "Atta Troll. Somni d'una nit d'estiu" de Heinrich Heine, quan entre els diversos esperits que participen a la desfilada infernal, Heine situa belles i perilloses dones com la fada Abundia i Herodies.

2- Així mateix no deixa de ser curiós que Kundry, un cop mort Klingsor, mentre Parsifal recorre el seu desterrament a la recerca del Graal, ella segueix al prat on la trobaran el Divendres

Sant en el seu mateix estat de catalèpsia. La seva maledicció no s'ha acabat, ja que serà amb el seu baptisme per Parsifal quan la maledicció acabarà, amb el perdó diví.

I EVA DELS MESTRES CANTORS?

Al llibre no en diu res d'Eva, que s'assembla una mica a la psicologia d'Elsa.

És la Dama amb Problema, que no es pot rebel·lar contra les decisions externes, en aquest cas les del seu pare Pogner, i necessita el redemptor que la salvi, en aquest cas Sachs. En realitat, si intenta rebel·lar-se mitjançant la idea de fugir amb Walter, encara que induïda per ell, més que per la seva pròpia voluntat.

No deixa de ser una mostra de debilitat el que estigui disposada a casar-se amb Sachs, si guanya el concurs de cant, malgrat no estar-ne enamorada. De tota manera, l'intent de fugida amb Walter mostra que potser, en tot cas, ho hauria pogut repetir.